

Posudek vedoucí diplomové práce

Kateřina Hankeová: *Rituál Jathilan jako zrcadlo společnosti Střední Jávy*

V předložené práci se Kateřina Hankeová věnuje jávskému rituálu *jathilan*, klade si ambice popsat prožitek posednutí *kesurupan* a transu z perspektivy aktérů a objasnit motivace, které vedou tanečnický ke vstupu do *jathilanových* skupin, případně k podstupování změn stavu vědomí. Podobně jako Erika Bourguignon odděluje to, co mnozí posuzovali jako spojené nádoby, totiž posednutí a posednutí vedoucí k transu, i Hankeová pracuje s těmito termíny odděleně. Toto její rozhodnutí nachází oporu zejména v empirické části práce. Vedle hlavního tématu se Hankeová zabývá ještě dalšími hypotézami, ve kterých nahlíží *jathilan* jako společenský jev a skrze něj reflektuje změny v současné společnosti Střední Jávy. Takto odvážný tematický rozsah práce není jednoduché obsáhnout a široký záběr působí na úkor hlubšího rozpracování hlavního cíle práce. Na druhou stranu jí právě tento přístup umožňuje odhalit politické a náboženské aspekty rituálu.

Na Jávě byla autorka v minulosti na studijních pobytech, v roce 2016 realizovala pilotní šetření a v následujícím roce terénní výzkum. Nespornou výhodou Hankeové je nejen znalost prostředí, ale i jazyková vybavenost, která jí umožnila vyhledat vhodné informátory a ve většině případů vést rozhovory v indonéštině. Autorce není možné upřít velké zaujetí pro dané téma a rovněž nadšení, se kterým navštěvovala desítky představení a jejich příprav.

Předložená práce však pokulhává zejména v rovině teoretické. Autorka s vedoucí práce komunikovala v předem dohodnutých termínech, avšak práci na textu si nerozvrhla dobře a intenzivněji začala na textu pracovat až poměrně pozdě. K poslední verzi, kterou jsem viděla týden před odevzdáním, jsem měla výhrady. Autorka se je zjevně ještě snažila zapracovat, ale je bohužel patrné, že tak již činila ve velké časové tísní. Zklamáním je například nedostatečně přepracovaná kapitola 2. *Metodologie*, která na straně 10 – 12 působí spíše jako rozšířený seznam literatury. Opakovaná výtku o nedostatečném ukotvení rituálu v antropologické literatuře a doporučení nahlížet *kesurupan* a trans například perspektivou *anthropology of experience* zůstala téměř bez odezvy, přestože by zasluhovala vypořádání ideálně vytvořením podkapitoly v teoretické části. Autorka se opírá o studii Clifforda Geertze, pracuje s konceptem liminality Victora Turnera, k prvkům násilí v *jathilanu* nechává promluvit také Richarda Schechnera. V jedné z hypotéz pracuje autorka s výrazem *posilování lokální*

komunity, lidové kultury a individuální a regionální kulturní identity (s. 13), tyto termíny však v teoretické části dále neproblematizuje a do širšího teoretického kontextu je zasazuje jen velmi povrchně. Teoretická část tak zůstává (kromě zdařilejší kapitoly 3.1.4 *Kesurupan*) především sumativní rešerší již dostupných etnografických dat o *jathilanu*.

Přínosem je ale rozhodně zajímavý etnografický materiál v empirické části práce. Hankeové se podařilo přinést vhléd jak samotných tanečníků, tak i *pawangů* a jejich pomocníků. V některých případech byli její informátoři k autorce natolik otevření, že jí umožnili předložit i poměrně intimní výpovědi o předstírání transu, což dokládá autorčinu obratnost a citlivost v terénu. Tato část práce je čtivá a místy autorka výpovědi svých respondentů zdařile interpretuje. Osobně považuji za velmi zajímavé zmínky o antropomorfizaci *roh halus*, autorka píše o možných přátelských vztazích *roh halus* a *pawangů* a ilustruje tuto část i příklady rozhovorů mezi nimi (s. 59-60). Spolu s Michaelem Lambekem se jí tak daří narušovat diskurz posednutí a transu pouze coby nebezpečného a negativního jevu. Lidské chování *roh halus* ale není samozřejmé a Hankeová předestírá i problematické komunikační situace *pawanga* a *roh halus* v situacích, kdy tanečníka posedne duch zvířete nebo nemluvněte (s. 57). Autorka někdy přejímá výpovědi respondentů poměrně nekriticky, to však neubírá na hodnotě získaného etnografického materiálu, který může posloužit dalšímu studiu.

Byla jsem ujištěna, že text projde úpravou po stylistické a gramatické stránce jazyka. Odevzdaná práce má však v tomto ohledu výrazné nedostatky, které v některých případech ztěžují porozumění psanému projevu autorky, za všechny uvádím pouze několik příkladů:

s. 20: „*Shodně s javánským modelem pořádku coby harmonie zejména s kosmickým záměrem popsaným antropologem Nielsem Mulderem jsem se v průběhu mého výzkumu často setkávala s tímto motivem.*“

s. 27: „*Dalo by se říci, že se jedná o plošný a univerzální jev i v kontextu názoru lidí na jemu podobné jedince ve světě.*“

s. 38: „*Na základě výsledků rozhovorů popisuje většina informátorů tanečníků projevy souáležitosti a pospolitosti v rámci jathilanové skupiny.*“

Gramatické chyby práce obsahuje v akceptovatelném množství, jedná se převážně o interpunkční znaménka a překlipy, text však obsahuje i velmi nevhodné formulace jako například:

s. 20: „Z poznatků mého výzkumu se tedy jeví“...

s. 52: „Je to vnitřní estetická hodnota, která se dědí z generace na generaci.“

Výraznou stylistickou obratnost pak nevykazují ani citace překládané z anglického do českého jazyka. Indonéské termíny *agama jawi* a *kejawen* v textu autorka používá, aniž by je důkladně objasnila. Snad tak učiní alespoň při ústní obhajobě.

Ve své diplomové práci Kateřina Hankeová přináší zajímavá etnografická zjištění a prokazuje tím, že je schopna samostatně vést terénní výzkum. V teoretické části autorka předložila rešerši věnovanou shrnutí současného stavu znalostí o posednutí a zejména o *jathilanu*, splnila rovněž požadavek řádných citací a své myšlenky důkladně odlišila od přejatých.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit stupněm dobře.

Adriana Kábová

V Praze 31. srpna 2018